

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเรื่องกระบวนการกลายเป็นสินค้าของการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น มีสาเหตุมาจากแนวคิดออกนอกกรอบ ทั้งที่สังคมไทยมีความเห็นเกี่ยวกับการออกนอกกรอบแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายที่เห็นด้วย กับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยกลับผลิตสินค้า (หลักสูตร) เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในบทนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบายถึงความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการศึกษา นิยามศัพท์ ระเบียบวิธีวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาคั้งนี้ไว้ดังนี้คือ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์โลก เป็นปัจจัยอันโดดเด่นที่สุดที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งครั้งหนึ่งเคยดูเหมือนกับว่า กว้างใหญ่ไพศาลเหลือประมาณ ได้กลายมาเป็นประชาคมโลกหรือหมู่บ้านโลกอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าอย่างลึกลับในด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้อุปสรรคในเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองสูญสลาย ผ่นวกกับการก่อตั้งองค์การการค้าโลก หรือ The World Trade Organization (WTO) ส่งผลให้โลกใบนี้กลายเป็น โลกที่ไร้พรมแดนทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้การจัดร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาและการอยู่รอดของชาติ เพื่อรับมือกับปัญหาที่ท้าทายทั้งหลายในอนาคตข้างหน้าจึงจำต้องคำนึงถึงกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยความสำเร็จของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของชนชาติตะวันตกทุกวันนี้ ก็เพื่อใช้ประโยชน์ของธรรมชาติเพื่อตอบสนองระบบของทุนนิยม คือการแสวงหาผลกำไรสูงสุด นั้นหมายถึงวัฒนธรรมตะวันตกที่เรารับเข้ามา ตั้งแต่การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม เรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นกระแสที่ทำให้เกิดกระแสความรู้ การเรียนรู้ หรือกระแสกระบวนการทัศน์ เพื่ออำนาจและการครอบครองโลก ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในโลกยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ และเมื่ออุดมศึกษาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศ ดังนั้นการลงทุนเพื่ออุดมศึกษาจึงเป็นการลงทุนที่สำคัญสำหรับอนาคตของประเทศจึงต้องพัฒนาทั้งคุณภาพ และปริมาณ ของการลงทุนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งถือเป็นต้นตอของการศึกษา โดยเริ่มพัฒนาอุดมศึกษามาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา และเนื่องด้วยว่ามีภัยที่คุกคามประเทศอยู่ในเวลานั้น คือภัยจากการล่า

อาณานิคม และความต้องการรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่น ดังนั้นการศึกษาที่เกิดขึ้นมาในเวลานั้น จึงพยายามจัดการศึกษาขึ้นมาแบบประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย เพื่อยืนยันถึงความศรัทธาของตัวเอง และคิดว่าจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือกับการต่อสู้กับลัทธิล่าเมืองขึ้น ซึ่งในเวลาเดียวกันก็ต้องการที่จะรวมประเทศให้เป็นรัฐชาติ แต่ในเชิงของปัญญาความคิด ในเชิงของการเรียนรู้ ประเทศไทยเองก็ตกอยู่ภายใต้กระแสอาณานิคม นั่นก็คือกระแสของชนชั้นนำ พยายามที่จะเดินนโยบายการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยในทุกระดับการศึกษา เป็นการศึกษาที่มีจุดประสงค์ชัดเจนมาก คือมีจุดประสงค์ต้องการคัดสรรคนให้ออกไปและขึ้นไปสู่ความเป็นชนชั้นนำของประเทศ ในสมัยนั้นเมื่อเกิดมหาวิทยาลัยขึ้น ภารกิจของมหาวิทยาลัยก็ต่อเนื่องมาในด้านการผลิตข้าราชการไปสังกัดในหน่วยงานต่างๆ ตามแบบอย่างอารยประเทศ ซึ่งการครอบงำนี้ดำรงอยู่เป็นระยะเวลาอันยาวนาน

จากการถือกำเนิดมหาวิทยาลัยเป็นต้นมา มหาวิทยาลัยก็ได้ถูกรวบงำโดยระบบราชการ มาตามลำดับ ถัดจากนั้นก็ถูกรวบงำโดยนักการเมือง และท้ายสุดตกอยู่ภายใต้การครอบงำของแนวคิดกระแสทุนนิยม ซึ่งจะเห็นว่าจิตวิญญาณหรือกระบวนการศึกษาไทยนั้น ก็คือจิตวิญญาณที่เราได้สืบทอดมาจากตะวันตกนั่นเอง คือการสร้างชนชั้นนำ (เลนส์ท์ จามริก, 2545)

จนมาถึงเรื่องแนวคิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย ก็ได้พูดกันมาตั้งแต่พ.ศ. 2507 จากการสัมมนาในเรื่องปัญหาและบทบาทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยในการสัมมนาได้มีการพิจารณาปัญหาในแง่มุมต่างๆ จึงเป็นจุดโยงไปสู่ความคิดที่ว่ามหาวิทยาลัยควรจะออกนอกระบบราชการเป็นครั้งแรก ส่งผลถึงการสัมมนาอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ.2509 พ.ศ.2510 และพ.ศ.2513 โดยสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะการสัมมนาในครั้งที่ 3 ได้มีการหยิบเรื่องของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐมาพัฒนาอย่างถี่ถ้วน และได้เกิดข้อเห็นชอบในหลักการขึ้นมา แต่เมื่อสภาการศึกษาแห่งชาติได้นำเสนอ ผ่านสภการบริหารคณะปฏิวัติพิจารณาผ่านสำนักนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2515 สำนักนายกรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมีผลเปลี่ยนแปลงการบริหาร และสถานะของมหาวิทยาลัยจากที่เป็นอยู่ จึงได้ส่งเรื่องให้มหาวิทยาลัยต่างๆ พิจารณาอย่างละเอียด พร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นและข้อสังเกตต่างๆ เพื่อที่สำนักนายกรัฐมนตรีจะได้ประมวลเสนอสภการบริหารคณะปฏิวัติต่อไป ผลการพิจารณานั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และคณะปฏิวัติยังไม่พร้อมที่จะให้การดำเนินการปรับปรุงการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวทางดังกล่าว เรื่องจึงชะงักลง จนมาถึง พ.ศ.2516 แนวคิดได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง พร้อมมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาขึ้นมาในปี พ.ศ.2517 และได้มีการประชุมสัมมนาอีกหลายต่อหลายครั้งในเวลาต่อมา ในแต่ละครั้งได้มีการหยิบยกเรื่องความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งได้ส่งผลให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความอิสระ และคล่องตัวในการ

บริหารงานภายในมากกว่าส่วนราชการอื่น แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ได้ทำให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระตามลักษณะความจำเป็นและความเหมาะสมของสถาบันวิชาการ พ.ศ.2530 ได้เกิดกระแสความเคลื่อนไหวที่รุนแรงขึ้นอีกให้มหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ และมีการพัฒนาถ้อยคำที่ใช้เรียกมหาวิทยาลัยในลักษณะเช่นนี้มาเป็นลำดับจนเกิดคำว่า "มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ" จนถึงยุครัฐบาล ร.ส.ช. มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนระบบบริหารมหาวิทยาลัยให้ออกนอกระบบอย่างเป็นทางการ ในที่สุดรัฐบาลเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย 16 แห่ง ที่มีอยู่ในขณะนั้นโดยมีสาระการเปลี่ยนแปลงไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และในที่สุดมาถึงยุคเปลี่ยน คือยุค IMF ภายใต้เงื่อนไขในการพัฒนาประเทศเพื่อป้องกันปัญหาเศรษฐกิจอันอาจเกิดขึ้นในครั้งต่อไป เงื่อนไขประการหนึ่งคือการพัฒนาาระบบการศึกษา และมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย คือรัฐบาลไทยต้องพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยของไทยโดยไม่ใช้ระบบราชการ กล่าวคือให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ข้อตกลงดังกล่าวได้เกิดการดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นลำดับ และได้รับการยืนยันมาทุกรัฐบาล ได้มีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการดำเนินงานในมหาวิทยาลัยต่างๆ พ.ศ.2540 จากการประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยได้มีการเสนอแนวทางการเคลื่อนไหวที่จะนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการโดยที่ประชุมเสนอให้มี "พระราชบัญญัติกลาง" หนึ่งฉบับเป็นแม่บท เมื่อมหาวิทยาลัยพร้อมออกนอกระบบ จะให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาเป็นกรณีไป ในการประชุมนี้ได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติกลางดังกล่าวเสนอยังที่ประชุมอธิการบดี แต่ที่ประชุมโดยการนำเสนอของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีมติไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว หากแต่เห็นด้วยว่าให้มหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติของแต่ละมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระจากกัน ที่ประชุมอธิการบดีจึงได้ดำเนินการต่อมาโดยยึดหลักดังกล่าวมาเป็นลำดับ

การที่มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่ง จะต้องเปลี่ยน ระบบการบริหาร และจัดการภายในมหาวิทยาลัย จากเดิมที่เป็นไปตามระเบียบราชการ ที่รัฐบังคับใช้กับทุกหน่วยราชการ ไปเป็นการบริหารจัดการตนเอง โดยอยู่ในการกำกับของรัฐ นั้นหมายถึงว่า มหาวิทยาลัยจะมีอิสระมากขึ้น ทั้งในด้านการบริหารบุคคล และเป็นอิสระจากระเบียบการเบิกจ่ายเงิน ในระบบราชการแบบเดิม ทั้งนี้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง จะต้องร่างพระราชบัญญัติของตนขึ้นเพื่อใช้ในการบริหาร และจัดการตนเองผ่านทางสภามหาวิทยาลัย โดยทบวงมหาวิทยาลัยจะมีหน้าที่เพียงกำกับดูแลเฉพาะในส่วนของนโยบาย และแผนงานหลัก และมีสำนักงาน ตรวจเงินแผ่นดิน เป็นผู้ตรวจสอบบัญชีงบประมาณเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องใหม่อีกแล้วในสังคมไทย กระแสความเปลี่ยนแปลงสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐชัดเจนมากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าเมื่อรูปแบบของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเปลี่ยนแปลงไป การเรียนการสอนและระบบการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ปัจจุบันนี้ สภากรรมการพัฒนาประเทศยังมีส่วนทำให้การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ซึ่งส่วนหนึ่งยังคงสนองต่อระบบราชการ ธุรกิจอุตสาหกรรม และงานบริการได้เป็นอย่างดี ทั้งในส่วนของ การเสริมสร้างแรงงานในการพัฒนาประเทศ การเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และผู้ประกอบการผู้เจเนสนาม มีการส่งเสริมทั้งทางด้านการค้นคว้าและการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อที่จะแข่งขันกับผู้ประกอบการจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องอาศัยการฝึกฝน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดในการจะได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือ การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นระดับที่มีผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาในอัตราที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะในสังคมโลกยุคปัจจุบันโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จะทำให้มนุษย์เรามีโอกาสในการมีผลิตภาพที่สูงขึ้นตามด้วย ในปัจจุบันการศึกษาหลีกเลี่ยงได้ยากที่จะต้องดำเนินรอยตามกระแสนิยม มหาวิทยาลัยถือได้ว่ามีสถานะภาพเป็นสถาบันการศึกษาประเภทหนึ่งนั้น แต่มีพัฒนาการของการกลายมาเป็นธุรกิจ ผลิตสินค้าทางการศึกษาได้อย่างไร อีกทั้งการดำรงอยู่อย่างค่อนข้างมั่นคงในธุรกิจการศึกษาของมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นได้อย่างไร ทั้งที่สังคมส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการทำธุรกิจกับภาคการศึกษา

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการ และการดำรงอยู่ รวมไปถึงการขยายตัวของบริการทางการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้บริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไป
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการกลายมาเป็นสินค้า และการบริหารจัดการบริการทางการศึกษา เพื่อให้เลี้ยงตัวเองได้ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการจัดการบริการทางการศึกษา ในความพยายามที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ และคุณภาพให้แก่ระบบการศึกษา พัฒนาการเข้าสู่กระบวนการแปลงการศึกษาให้กลายเป็นสินค้าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคสมัยทุนนิยมปัจจุบัน โดยบริการการศึกษาที่มีลักษณะเป็นสินค้า มีการจัดการเรียนการสอนอันเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อสะสมทุน ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึงการจัดการ

เรียนการสอนในหลักสูตรพิเศษ ซึ่งประกอบไปด้วย หลักสูตรในเวลาราชการ(อัตราค่าธรรมเนียมพิเศษ) หลักสูตรนอกเวลาราชการ และหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรภาษาอังกฤษ เพื่อรับปริญญาหรือประกาศนียบัตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัย มีระยะเวลาของการจัดหลักสูตรตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการดำเนินการจัดหลักสูตรประเภทนี้ในหลายระดับ ตั้งแต่ชั้นปริญญาตรี ชั้นประกาศนียบัตรบัณฑิต ชั้นปริญญาโท ชั้นประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง และชั้นปริญญาเอก การจัดกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้จะมีความหลากหลายกระจายออกไปในคณะต่างๆ เกือบทุกคณะ เป็นการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ทั้งในภาคกลางวันและในภาคค่ำ

หลักสูตรพิเศษเหล่านี้เป็นหลักสูตรที่จัดเพิ่มเติมขึ้นจากหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนตามปกติที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำเนินการอยู่ในแผนจัดการศึกษาที่ได้รับความสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินโดยปกติ ซึ่งความแตกต่างนี้มีผลทำให้ หลักสูตรพิเศษต่างๆ จะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเปิดหลักสูตรขึ้นเอง ผู้สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรพิเศษเหล่านี้ จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าการเข้าศึกษาในหลักสูตรปกติมาก (มีการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาพิเศษเพิ่มเติมจากค่าเล่าเรียน) และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในด้านการสอนหรือให้บริการที่จะบริหารงานหลักสูตรพิเศษเหล่านี้ก็จะได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษจากการปฏิบัติงานในหลักสูตรพิเศษเหล่านี้ด้วย ทำให้การจัดบริการการศึกษาของหลักสูตรพิเศษเหล่านี้ สามารถมองเห็นภาพของกระบวนการจัดบริการการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป การกลายเป็นสินค้าของการศึกษา และมูลค่าส่วนเกินจากการผลิตที่นำไปสู่การสะสมทุนได้อย่างชัดเจน

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาไม่ได้ระบุโดยรวมว่าบริการการศึกษา(หลักสูตร)ที่ผลิตโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อการค้าและนำผลกำไรที่ได้ไปสะสมทุนในทุกหลักสูตร บริการการศึกษาที่เป็นสินค้าในการศึกษาคครั้งนี้ จะหมายถึงบริการการศึกษาในหลักสูตรพิเศษเท่านั้น เนื่องด้วยว่าหลักสูตรแต่ละหลักสูตร แต่ละสาขาวิชา มีพื้นฐานของความเป็นไปได้ในการกลายเป็นสินค้าที่แตกต่างกัน ในบางหลักสูตรสาขาที่ไม่สามารถจะผลิตออกมาในรูปแบบของสินค้าได้ เนื่องจากยังไม่มีมูลค่ามากพอที่จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เช่นหลักสูตรสาขาเฉพาะทาง หลักสูตรเกี่ยวกับศาสนาที่ไม่ค่อยได้รับความนิยม และไม่เป็นที่สนใจมากนัก แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังคงผลิตหลักสูตรเหล่านั้นอยู่ตามหน้าที่ของสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยมีได้มุ่งแสวงหาเพียงผลกำไรเป็นหลัก

1.4. คำจำกัดความในการศึกษา

มหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่บริหารงานภายใต้กฎระเบียบของทางราชการ

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มีการตัดสินใจสิ้นสุดที่ระดับสภามหาวิทยาลัย แยกการตัดสินใจ และวินิจฉัยด้านการบริหารและวิชาการระดับสูงออกจากกัน มีระบบการเงินที่คล่องตัวตรวจสอบได้ภายหลัง จากการเงินรูปเงินก้อน และมีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุงรักษาใช้ การจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยได้ รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง และรัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้เท่าที่จำเป็น

การศึกษา หมายถึง การแสวงหาความรู้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

หลักสูตรปรกติ หมายถึง "หลักสูตรในเวลาราชการ" ที่มหาวิทยาลัยดำเนินการจัดการเรียน การสอนตามแผนจัดการศึกษาที่มีอยู่ ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

หลักสูตรพิเศษ หมายถึง หลักสูตรในเวลาราชการ(อัตราค่าธรรมเนียมพิเศษ) หลักสูตรนอกเวลาราชการ และหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรภาษาอังกฤษ

กระบวนการกลายเป็นสินค้า หมายถึง การที่ผลผลิตถูกทำให้ขึ้นกับระบบตลาด เป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมให้กลายเป็นความสัมพันธ์แบบการค้า แบบการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าในการใช้สอยของผลผลิตไปสู่มูลค่าในการแลกเปลี่ยน ทำให้ผลผลิตกลายเป็นสินค้า ซึ่งสินค้าที่ถูกผลิตนี้จะถูกกำหนดโดยระบบเงินตรา และตลาด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ (ผู้บริโภค) โดยที่ผู้ขาย (ผู้ผลิต) จะทำการผลิต เพื่อแสวงหากำไรและสะสมทุน

อุตสาหกรรม หมายถึง "การระดมปัจจัยการผลิตทุกชนิดมาดำเนินการภายใต้ปริมณฑล และหลังคาเดียวกันแล้วทำการผลิตบริการทางการศึกษา โดยปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน และ เทคโนโลยี" ดังนั้นการอุดมศึกษาจึงเป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง เพราะมีองค์ประกอบและภาวะของอุตสาหกรรม โดย 1)มีการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อทำ กิจกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปี 2548-2550 มีการประมาณการค่าใช้จ่ายภาครัฐเพื่อ การจัดการอุดมศึกษาเป็นจำนวน 40,997 ล้านบาท, 42,316 ล้านบาท และ 43,693 ล้านบาท

ตามลำดับ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (ก): 2545: 2) 2) มีการระดมแรงงานเข้าไปในกระบวนการผลิตจำนวนมาก โดยแรงงานแต่ละประเภทจะมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน 3) แรงงานมีวิถีชีวิตแบบอุตสาหกรรม โดยเฉพาะแรงงานอาจารย์ ซึ่งจะมีวิถีชีวิตของนักวิชาการซึ่งได้แก่การสร้างองค์ความรู้ด้วยการวิจัย และถ่ายทอดความรู้ที่ได้นั้นไปสู่นิสิตนักศึกษา โดยผ่านการจัดระบบการอุดมศึกษา

1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

พัฒนาการของทุนนิยมกับระบบการศึกษา เสรีภาพที่ประชาชนชาวไทยเราเรียกร้องมาตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 ผลที่ได้มาจากการเรียกร้องกลับกลายเป็นเสรีภาพเพื่อการบริโภค แทนที่จะเป็นเสรีภาพทางการเมือง เสรีภาพในการร่วมคิดร่วมสร้างสรรค์สังคม ซึ่งการก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการบริโภคนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจะกลายเป็นสินค้า ระบบทุนเข้ามาแสวงผลประโยชน์จากสิ่งต่างๆ ที่เป็นอิสระจากอำนาจการครอบงำของรัฐ ไม่เว้นแม้แต่การศึกษาหรือการเรียนรู้ในสังคม ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันสังคมและประเทศให้ถึงพร้อมด้วยความสุข ก็ยังได้รับผลแห่งยุคทุนนิยมบริโภค ซึ่งทำให้สถาบันแห่งการเรียนรู้ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เท่าทันกับสภาพทางเศรษฐกิจยุคปัจจุบันเวลานี้สังคมไม่มีกำลังพอที่จะดึงมหาวิทยาลัยให้อยู่ในการดูแลหรือการกำกับของสังคมได้ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ หรือเริ่มดำเนินการเตรียมพร้อมออกนอกระบบราชการแล้ว จะกลับกลายเป็นว่าระบบทุนมีอำนาจมากกว่า จึงดึงมหาวิทยาลัยหรือกลไกต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ เป็นสวัสดิการของประชาชนให้เข้าไปอยู่ในอำนาจของระบบทุน ต่อไปมหาวิทยาลัย จะใกล้ชิดกับธุรกิจและกลไกการตลาดมากขึ้น จะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพทางวิชาการ เพราะอิทธิพลของอำนาจเงินจะเข้ามาควบคุม เมื่อค่าหน่วยกิต ค่าเล่าเรียนแพงขึ้น สิทธิและโอกาสของประชาชน ที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะมีความสามารถทางเศรษฐกิจเช่นไร ก็จะหมดไป ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถให้ประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพล เงื่อนไขทางเศรษฐกิจการเมืองที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้คน รวมทั้งสถาบันต่างๆ ความสำคัญของระบบตลาด เงินตราที่เพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ส่วนของสังคม
2. เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของรูปแบบการจัดการศึกษาในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงของการจัดรูปแบบการศึกษาในระบบทุนนิยม และเข้าใจถึงลักษณะ การจัดการศึกษาในปัจจุบันซึ่งมีฐานะเป็นการให้บริการอย่างหนึ่ง
3. เพื่อเพิ่มมุมมองที่มีต่อสถาบันทางการศึกษา โดยมองมหาวิทยาลัยบนพื้นฐานของความเป็นจริง โดยให้เงื่อนไขความจำเป็นด้านเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัย และทราบถึงการ

เปลี่ยนแปลงบทบาทของสถาบันการศึกษาที่มีต่อสังคม เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกของทุนนิยม

4. เพื่อให้เป็นการศึกษาแนวทางเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาในแนวทางที่ต่อไป

1.6. ระเบียบวิธีการศึกษา

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะ ทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (ข้อมูลที่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (ข้อมูลผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว) โดยค้นคว้ารวบรวม วิเคราะห์ และ สรุปข้อมูลจาก ตำรา เอกสารทางวิชาการ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ หนังสือราชการ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา

- ข้อมูลปฐมภูมิด้านการอุดมศึกษา จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ ด้านกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ หนังสือราชการ เช่น ข้อมูลจากทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานประมาณ รายงานของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐ และเอกชน เป็นต้น
- ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก INTERNET
- ตำรา เอกสารวิชาการ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
- รายงานการประชุม สัมมนา การวิจัย ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
- ข้อมูลการสัมภาษณ์เพื่อนำผลมาสนับสนุนการจากเอกสาร โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในระดับบริหาร หรือ หัวหน้าของหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แนวทางในการบริหาร และการจัดบริการทางการศึกษา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในแต่ละหน่วยงานอื่นๆ

1.6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลในการศึกษาข้างต้น และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์เป็นหลัก ทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการบรรยายโดยลักษณะการพรรณนา มุ่งพรรณนาข้อมูลในรูปของการตีความ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดบริการทางการศึกษา การดำเนินการเปลี่ยนแปลงจากมหาวิทยาลัยของรัฐ เตรียมพร้อมออกนอกระบบราชการ เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พรรณนาข้อเท็จจริงของรูปแบบการจัดบริการทางการศึกษาที่เกิดขึ้นสู่กระบวนการทำให้เป็นสินค้า

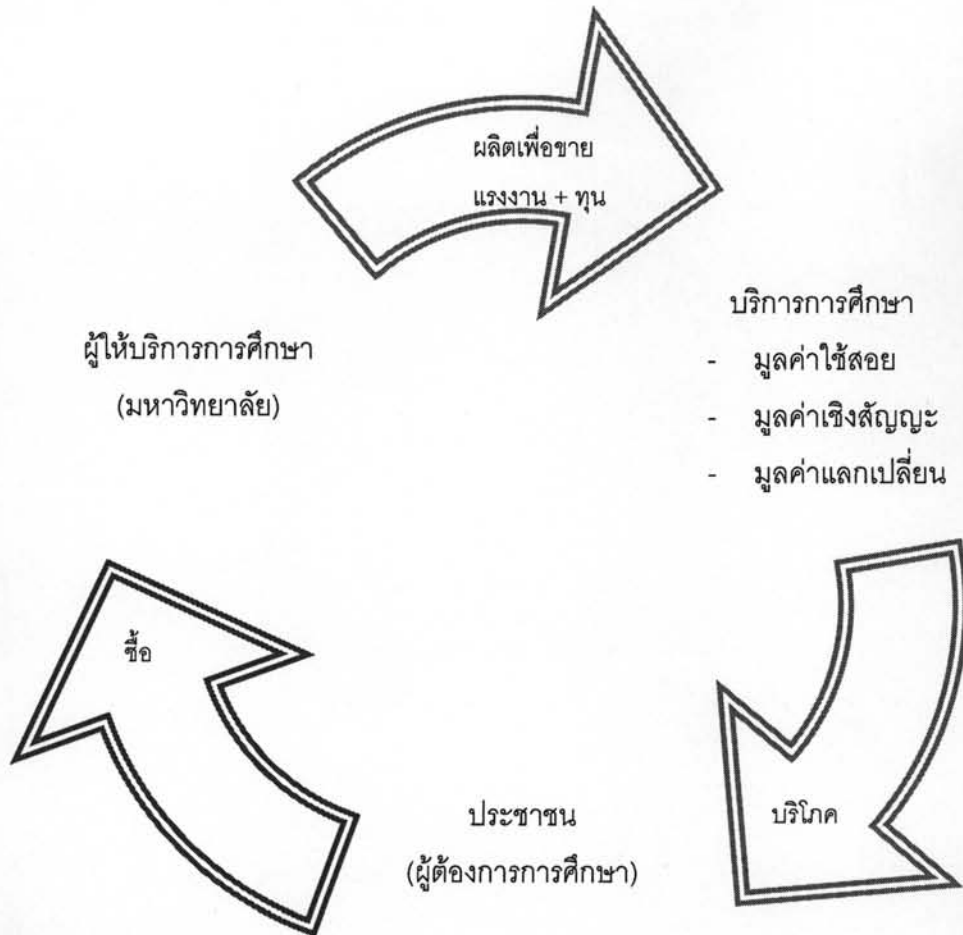
ของการศึกษา เป็นความพยายามที่จะตอบคำถามในเหตุและผลของบริการทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงเรื่อยมา เป็นการบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นจริงของกระบวนการที่เกิดขึ้น นำมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้เป็นไปตามขอบเขตของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

1.6.3 กรอบในการวิเคราะห์

ในการศึกษาการกลายเป็นค่าของบริการทางการศึกษา จำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าการศึกษาที่เป็นสินค้าจะมีลักษณะอย่างไร และเพื่อเป็นการแบ่งแยกระหว่างการศึกษาเพื่อสนองความต้องการบริโภคของผู้ผลิตเอง กับการศึกษาในฐานะสินค้าในระบบทุนนิยม ผู้ทำการศึกษาได้กำหนดลักษณะการศึกษาเป็นสินค้าไว้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ตามทฤษฎีว่าด้วยสินค้าของมาร์กนั้น สินค้า คือ ผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนในตลาด ดังนั้น การศึกษาที่เป็นสินค้าก็คือการให้บริการจัดการศึกษาที่ถูกผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน หรือเพื่อขายในตลาด หรือรูปแบบการศึกษาที่เป็นลักษณะของการจ้างวาน โดยจะมีผู้ผลิตที่รับผิดชอบดำเนินการศึกษาให้แก่ผู้เข้าศึกษาแลกเปลี่ยนกับเงินค่าดำเนินการ โดยผู้ผลิตในงานศึกษาชิ้นนี้ก็คือนมหาวิทยาลัย ซึ่งดำเนินการในรูปแบบของการผลิตหลักสูตรพิเศษต่างๆ

การที่ผลผลิตจะกลายเป็นสินค้าได้นั้น มูลค่าใช้สอย รวมถึงมูลค่าเชิงสัญญาจะต้องนำมาแปรเป็นมูลค่าแลกเปลี่ยนได้ หรืออีกนัยหนึ่งคือการจัดบริการทางการศึกษาจะต้องมีมูลค่ามากพอทางเศรษฐกิจที่จะถูกแปรเปลี่ยนไปสู่สินค้าบริการ การศึกษาในด้านการบริโภคจะทำให้เข้าใจว่ามูลค่าใช้สอยและมูลค่าเชิงสัญญาในการศึกษานั้นเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าต่างๆ ไปตามวิถีชีวิตของคนในสังคม และอิทธิพลของการบริโภคการศึกษาในสังคมไทย ดังที่กล่าวไปข้างต้นถึงพื้นฐานของความเป็นไปได้ในการกลายเป็นสินค้าที่แตกต่างกันในแต่ละหลักสูตรสาขาวิชา ในบางหลักสูตรสาขาไม่สามารถจะผลิตออกมาในรูปแบบของสินค้าได้ เนื่องจากยังไม่มีมูลค่ามากพอที่จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เช่นหลักสูตรสาขาเฉพาะทาง หลักสูตรเกี่ยวกับศาสนาที่ไม่ค่อยได้รับความนิยม และไม่เป็นที่สนใจมากนัก แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังคงผลิตหลักสูตรเหล่านั้นอยู่ตามหน้าที่ของสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยมีได้มุ่งแสวงหาเพียงผลกำไรเป็นหลัก สามารถแสดงให้เห็นภาพของบริการการศึกษาที่เป็นสินค้าได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงการศึกษาในฐานะสินค้าในระบบทุนนิยม

จากภาพที่ 1.1 แสดงถึงการวิเคราะห์ถึงวิธีการผลิตของการศึกษาในสังคมไทยยุคปัจจุบัน คือการผลิตหลักสูตรพิเศษในรูปแบบของการแสวงหารายได้ให้มหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยเข้ารับทำหน้าที่เป็นผู้จัดให้บริการทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของความต้องการในการบริโภคการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เมื่อคนในสังคมจำนวนหนึ่งเกิดความต้องการบริโภคการศึกษาในรูปแบบของการบริการ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้วิถีชีวิตในระบบตลาดที่ต้องการความสะดวกสบายในการได้มาซึ่งผลผลิต ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัย และผลต่อสังคมจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตของการศึกษาไปสู่รูปแบบของการผลิตสินค้า

ประการที่สอง การศึกษาที่เป็นสินค้าจะเป็นผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการของตลาด ผู้ผลิตหรือมหาวิทยาลัยจะมุ่งเน้นผลิตบริการการศึกษาในรูปแบบที่เป็นที่ต้องการของผู้เข้าศึกษา มีการสร้างทางเลือกในบริการต่างๆ ให้แก่ผู้เข้าศึกษา มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าศึกษา ทั้งนี้มหาวิทยาลัยต้องการรูปแบบการศึกษาที่มีมูลค่าสูงมากกว่าผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ลักษณะเช่นนี้การจัดการศึกษาจะเป็นไปตามกลไกราคาในตลาด ซึ่งอาจเป็นการเบียดเบียนความหมายของการจัดการศึกษา หรือหน้าที่มหาวิทยาลัยในการให้บริการสังคม บริการทางการศึกษาจะตอบสนองความต้องการในเชิงสัญญาะ ตลาดต้องการแรงงานรูปแบบไหน (จบไปแล้วเงินเดือนสูง, จบแล้วมีบริษัทต่างๆ ให้เลือกมากมาย) คนก็จะเลือกเข้าศึกษาในสาขาที่ตลาดต้องการนั้นๆ

ประการที่สาม ผู้ผลิตมีการผลิตซ้ำ (Reproduction) ความรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการทำให้การเรียนเป็นแบบอุตสาหกรรม (Mass Product) อีกทั้งยังใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว รวมถึงขยายฐานของผู้บริโภคได้มากขึ้น

ประการที่สี่ มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ผลิตสินค้ายังมีการโฆษณา การส่งเสริมการขาย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และแรงจูงใจในการเรียน รวมถึงมีการสะสมทุน (Capital Accumulation) เพื่อขยายกิจการ หรือขยายสาขาอีกด้วย

ซึ่งการวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นสินค้าของการจัดการศึกษาในหลักสูตรพิเศษ คือ ขั้นตอน และสิ่งที่ทำให้รูปแบบของการศึกษา เปลี่ยนไปเป็นบริการทางการศึกษา โดยผู้ที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อ กลายเป็นผู้ซื้อ โดยมีมหาวิทยาลัยกลายเป็นผู้ให้บริการทางการศึกษาในระบบตลาด ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งอธิบายไปที่มหาวิทยาลัยกับการเตรียมการเพื่อออกนอกระบบราชการ ในฐานะผู้ให้บริการทางการศึกษาเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไข เศรษฐกิจ การเมืองไปสู่ระบบทุนนิยมของสังคมไทย ระบบเงินตราและการค้าที่ได้ขยายตัวขึ้นมาเมื่อทศพลต่อ โครงสร้างและวิถีชีวิตของคนต่างๆ ในสังคมไทย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสถาบันต่างๆ ในสังคมไทย ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยได้รับผลกระทบต้องปรับตัวเข้าไปสู่เศรษฐกิจแบบระบบเงินตรามากขึ้น แน่แน่นอนว่าการจัดการศึกษาก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบดังกล่าวได้